

Dr. Şefik Hüsnü Deymer

Yaşam öyküsü, Vazife yazıları

Sosyal Tarih Yayınları
Belge-Araştırma Dizisi: 10

© TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Bu yapıtın telif hakları TÜSTAV İktisadi İşletmesine aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.

Birinci Basım: Şubat 2010
ISBN: 978-975-8683-85-7

TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Kocatepe Mah. Feridiye Cad.
No: 20 Taksim-İstanbul
Telefon: 0212 237 98 92
Faks: 0212 237 98 93
url: www.tustav.org
e-posta: bilgi@tustav.org

Yayın hazırlığı: Tetra İletişim Hizmetleri
Tel: 0212 219 96 76-77

Baskı-Cilt: Mart Matbaacılık
Tel: 0212 321 23 00

Dr. Şefik Hüsni Deymer
Yaşam öyküsü, Vazife yazıları

<i>Sunu</i>	7
<i>I. Bölüm</i>	
Şefik Hüsni'nün Doğumu ve Öğrenimi	9
Ülkeye Dönüş, Balkan ve I. Dünya Savaşları, Evlilik	12
Mütareke İstanbul'unda Şefik Hüsni'nün Siyasi Faaliyetleri	24
Şefik Hüsni'nün Komintern Kadrosuna Girişi.....	27
1926 Viyana Konferansı.....	29
Şefik Hüsni'nün Sovyetler Birliği KP Üyeliğine Devir Başvurusu	29
Şefik Hüsni Yeniden Türkiye'de	33
Şefik Hüsni Komintern Kontrol Komisyonu'nda soruşturuluyor	34
Tutuklanma, Almanya'dan Sınırdışı ve Moskova'da	44
1933'te Şefik Hüsni ve TKP ile ilgili Değerlendirmeler	47
Şefik Hüsni Yeniden Moskova'da.....	53
Komintern VII. Dünya Kongresi Ertesinde Şefik Hüsni'nün Özgeçmiş Beyanları....	54
Şefik Hüsni'nün Türkiye'ye Dönüşü ile ilgili Karar Süreci.....	59
Şefik Hüsni'nün Sovyetler Birliği'nden ayrılışı	80
Paris'te ikamet ve Türkiye'ye Dönüş.....	80
Türkiye'ye dönüşten TSEKP'ne	81
TKP 1947 Davası, Mahkûmiyet, Aydın Cezaevi ve Tahliye.....	92
TKP 1953 Davası ve Şefik Hüsni.....	96
Tahliye, Muayenehane Açma ve Manisa Sürgünü.....	103
Manisa'dan Son Mektup.....	104
<i>II. Bölüm Dr. Şefik Hüsni Deymer Biyografileri .....</i>	
<i>TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ ÖNDERLERİNDEN</i>	
DOKTOR ŞEFİK HÜSNÜ DEĞMER HAKKINDA BAZI NOTLAR, ...	107
Sabiha SERTEL	
DOKTOR ŞEFİK HÜSNÜ DEĞİMER, ...	109
Rasih Nuri İleri, <i>AYDINLIK</i> Sosyalist Dergi, Mayıs 1969, sayı: 7	
ÖNSÖZ	117
Mihri Belli, Şefik Hüsni Deymer, <i>SEÇME YAZILAR</i> , AYDINLIK Yayınları Ankara, Mart 1971	
ÇETİN SAVAŞ, ...	122
İ. Bilen, Konuk Yayınları, İstanbul, 1978	

BİR ÖMÜR BOYU PROLETARYANIN DEVRİM DAVASI İÇİN MÜCADELE EDEN BİR ÖNDERİN HAYATI, ...	124
Komintern Belgelerinde Türkiye-5 ŞEFİK HÜSNÜ YAZI VE KONUŞMALAR, Kaynak Yayınları, 2. Basım, İstanbul, Haziran 1995	
ŞEFİK HÜSNÜ DEYMER (1887-1959), ...	126
<i>Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi</i> , c. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988	
ŞEFİK HÜSNÜ (DEYMER), ...	128
Burak Gürel – Can Nacar, Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Cilt 8 SOL, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.	
<i>III. Bölüm Vazife’de Şefik Hüsnü</i>	137
CUMHURİYET VE HÂKİMİYET-İ MİLLİYE	138
MÜBADELE VE İSKÂN	140
<i>Vazife</i> , 10 Teşrinisani 1923 (No. 4-31)	
İNHİLÂL EMARELERİ.....	142
<i>Vazife</i> , 17 Teşrinisani 1923 (No. 5-32)	
İKTİSADÎ İŞLERİMİZ	144
<i>Vazife</i> , 24 Teşrinisani 1923 (No. 6-33)	
MİLLİLEŞTİRME SİYASETİ.....	146
<i>Vazife</i> , 8 Kânunuevvel 1923 (No. 8-35)	
<i>Ek 1:</i>	
KOMÜNİST ENTERNASYONAL’İN KONGRELERİ VE BAŞLICA YÖNETİM ORGANLARI	148

SUNU

Şefik Hüsni, bundan 51 yıl önce, 7 Nisan 1959'da, sürgün olarak bulunduğu Manisa'da yaşama gözlerini yumdu. Ömrünün kesintisiz 40 yılı boyunca, 1919'dan 1959'a kadar Türkiye komünist hareketinin örgütlenmesinde, düşünsel platformlarının geliştirilmesinde ve yönetilmesinde önde gelen bir rol oynadı. Yaşamının on yılı aşkın bölümünü cezaevinde, 13,5 yılını siyasal sürgünde geçirdi.

Şefik Hüsni çalışmasına başlarken, önce varolan biyografileri topladık ve bunları da kitabın II. Bölümünde bilgilerinize sunuyoruz¹. Ardından Şefik Hüsni'nün RGASPI (Rusya Devlet Sosyal Siyasi Tarih Arşivi) f. 495, op.266, d. 38 referanslı şahsi dosyasını² inceledik. Daha sonra Rasih Nuri İleri Arşivi'nde bulunan Şefik Hüsni'nün özellikle aile yaşamına ilişkin dosyasının bir nüshasını edindik, Rasih abiye teşekkür ediyoruz. Nihayet Şefik Hüsni'nün Fransız Ulusal Arşivlerinde bulunan AJ/16/7252 referanslı Paris Üniversitesi'ndeki öğrenci dosyasının bir kopyasına ulaştık³. Bu çalışmada elbette bu kaynakların yanı sıra *TÜSTAV Komintern Arşivi Döküm I* de yer alan bir dizi belgeden ulaştığımız bilgileri de kullandık.

Rasih Nuri İleri Arşivi'nde bulunan, Şefik Hüsni'nün eşine yazdığı mektup ve kartlar, bizim resmi metinlerden asla erişemeyeceğimiz onun duygu dünyasının kapılarını bizlere açıyor, onun insan yanını anlayabilmemize olanak veriyor. Şefik Hüsni'nün kullandığı Fransızcanın yüksek seviyesi, edebiyat dünyasına göndermeleri, geniş kültürünün birer örneğini oluşturuyor.

---

1 Bu biyografilerden ölümünün ertesinde Sabiha Sertel tarafından kaleme alınmış ve Şefik Hüsni'ye insan olarak saygı ve sevgi dolu yazı, ilk kez yayımlanıyor. Diğerleri daha önce yayınlanmış makaleler. Bunlardan Rasih Nuri İleri ve Mihri Belli tarafından kaleme alınmış biyografiler, 12 Mart öncesine ait ve büyük ölçüde yazarlarının o dönemki ideolojik-politik-örgütsel tercihlerine dayalı bir Şefik Hüsni portresi çiziyor. Aynı biçimde İ. Bilen'in *Çetin Savaş* kitabında çizdiği Şefik Hüsni portresi de, tümüyle TKP MK Genel Sekreteri'nin ideolojik-politik-örgütsel hattının gereklerine göre biçimlendirilmiş. İletişim Yayınları'nın *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*'nde ve *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce SOL* cildinde yer alan Şefik Hüsni biyografileri, ne yazık ki çok sayıda hatalı bilgi içeriyor. Kaynak Yayınları'nın *Komintern Belgelerinde Türkiye-5 ŞEFİK HÜSNÜ YAZI VE KONUŞMALAR* (2. Basım) kitabının girişinde yer alan Şefik Hüsni biyografisi ise, o güne kadar mevcut bilgiler çerçevesinde en nesnel.

2 Asılları RGASPI'de (Rusya Devlet Sosyal Siyasi Tarih Arşivi) bulunan Şefik Hüsni'nün şahsi dosyasına erişmemizi değerli Atilla Balcıoğlu'na, Rusça belgelerin çevirisini ise Rüstem Aziz'e borçluyuz.

3 Şefik Hüsni'nün Paris Üniversitesi'ndeki öğrenci dosyasını, devredildiği Fransız Ulusal Arşivleri'nde bulmamızda yardımları nedeniyle dostum Nejat Firuzkuhi'ye ve Paris Üniversitesi arşiv bölümünden Elise Barzun'a, AJ/16/7252 numaralı bu öğrenci dosyasını alıp bana gönderen Cemal (Kıral) ağabeyime çok teşekkür ederim.

RGASPI'de bulunan şahsi dosyası ise, bize, Şefik Hüsnü'nün bugüne dek bilmemiz olanaklı olmayan Komintern'deki yaşamı ile ilgili bilgiler sağlıyor. Kendi kaleminden özgeçmişinde 1905 Fransa'sında Jaurès ile tanıştığını, Marx ve Engels'in eserlerini I. Dünya Savaşı'ndan sonra inceleyebildiğini, 1922'de *Komünist Beyanname*'yi tercüme ettiğini yazıyor. Öte yandan 1929'un 2. yarısında yurtdışına çıkışından 1939'da Türkiye'ye dönüşüne kadarki süreçte Şefik Hüsnü'nün bulunduğu ülkeler ve yürüttüğü faaliyetler hakkında ilk kez ayrıntılara ulaşıyoruz; gerek Enternasyonal Yürütme Komitesi (KEYK) üyesi, gerekse Enternasyonal Kontrol Komisyonu (EKK) üyesi iken EKK tarafından hakkında yapılan soruşturmaları, bu süreçte karşı karşıya kaldığı suçlamaları ilk kez öğreniyoruz. Hepsinden önemlisi, TKP'nin tüm dönem boyunca Genel Sekreteri olarak bilinen Şefik Hüsnü'nün 1934'ten sonra Sekreterlik görevini hiçbir zaman yerine getirmedeği, 1937-1943 arasında MK faaliyeti içinde bile olmadığı da bu belgelerle ortaya çıkıyor.

III. Bölüm'de Şefik Hüsnü'nün *Vazife* gazetesinde yayınlanmış 5 makalesinin çevrimyazısı yer alıyor⁴.

Ek 1 olarak *Komintern'in Örgütsel Yapısı* adlı kitaptan özetlediğimiz Komünist Enternasyonal'in Kongreleri ve Başlıca Yönetim Organları'nı sunuyoruz.

Ölümünün 51. yılında Dr. Şefik Hüsnü Deymer'in anısı ve mücadelesi önünde saygıyla eğiliyoruz.

Erden Akbulut
Ocak 2010

---

4 Mete Tunçay'ın *Türkiye'de Sol Akımlar-I (1908-1925)* çalışmasında yer alan VAZİFE'DEN SEÇMELER bölümünde yayınlanmış çevrimyazıların Şefik Hüsnü ile ilgili olanlarını, kendisinin izniyle iktibas ediyor, Hocamıza teşekkür ediyoruz.

*Selanik 18 Mart 1921
Karıma ve kızıma,
En azından size bu hüzünlü gülümsememi gönderiyorum.
Belki de gelip bu hüznü dağıtmak istersiniz.
Tüm varlığıyla sizin
Şefik
[Rasih Nuri İleri Arşivi'nden]*

Mütareke İstanbul'unda Şefik Hüsnü'nün Siyasi Faaliyetleri

Dr. Şefik Hüsnü siyasi hayatını kaleme alırken, sosyalizme ilgisinin Paris'teki öğrencilik yıllarında başladığından söz etmekte, ancak Marx ve Engels'in eserlerini Dünya Savaşı er-tesinde inceleyebildiğini belirtmektedir:

Çocukluğumdan itibaren iyi Fransızca öğrendim. Henüz daha çocukluktan yeni çıkarken elime geçen her kitabı yutarcasına okuyordum. Diğerlerinin yanı sıra yaklaşık 1905 yılında Emile Zola'nın birçok kitabını okumuştum; bunlar be-

nim dikkatimi sosyal sorunlara ve kitle hareketlerine çekmişti. Kısa zaman sonra 1905/6 Rus devriminin yankıları muhayyilemi tepe taklak etti. Uzun zaman devrimci sorunlara karşı konulmaz bir ilgi duymakla birlikte, temel eserleri okumamıştım. Sosyalist partinin günlük ve süreli yayınlarını, gündelik olayları ateşli bir biçimde takip etmekle yetiniyordum. Paris'te kaldığım dönemde, Jaurès'in, Pressensé¹⁴'nin, Sembat¹⁵'nin hitap ettiği büyük mitinglerin tümüne düzenli olarak katılmaktan geri durmuyordum. J. Jaurès'in tutkulu bir hayranı haline gelmiştim. Okuduğum ilk ciddi siyasi eserler, Jaurès'in yönetimi altında yayınlanmış olan Büyük Fransız Devrimi Tarihi oldu. O dönemde, kurulduğu tarihten başlayarak bildiğim *Humanité*'nin de sürekli okuruydum. Türkiye'de 1908 Burjuva Devrimi patlak verdiğinde henüz Paris'teydim. *Humanité* yazı işlerine, söz yok, çok yakından izlediğim ülkemdeki olayların kavranıp yorumlanması konusunda çok yardımcı oldum.

O yıllarda Türkiye'de henüz sosyalist hareket yoktu. Birkaç dostumla, ileride bu hareketin başlatıcıları olmak üzere kendimizi siyasi olarak geliştirmeye çalışıyorduk. Sempatizanı olduğumuz Birleşik Sosyalist Parti'nin faaliyeti bize okul olarak hizmet ediyordu. 1909 ve 1910'da, sol eğilimli gazetelerde makaleler yayınlayarak ülkemdeki siyasi partilere karşı konum alıyordum.

Marx ve Engels'in eserlerini ancak üniversite öğrenimimi tamamladıktan sonra inceledim. Bu konuyla özel olarak dünya savaşından sonra ilgilendim. 1922'de Marx ve Engels'in "Komünist Beyannamesi"ni Türkçe'ye tercüme edip yayınladım.

1919 başlarında terhis edildiğimde, etrafımda işçilerin ve köylülerin siyasi partisini kurmak için benimle işbirliği yapmaya hazır bir dizi unsur vardı. 1919 ortalarında Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nı kurduk. Genel Sekreter olarak başlangıcından itibaren yönettiğim bu parti Türkiye devrimci hareketinde büyük bir rol oynadı. 1920'de bu partinin içinde birkaç yoldaşla birlikte 3. Enternasyonal Grubunu [İstanbul Komünist Grubu] oluşturdum. Moskova'ya bir delegasyon göndererek Komünist Enternasyonal ile ilişkiye geçtik. K.E. tarafından tanınan bu grubun Ankara Halk İştirakiyun Fırkasıyla birleşmesinden, başından itibaren Genel Sekreterliğini üstlendiğim Türkiye Komünist Fırkası doğdu.

1921'den itibaren gerek ülke içinde, gerekse yurtdışında Fırka çalışmama paralel olarak kesintisiz olarak komünist yazarlık faaliyetimi geliştirdim. Türkiye devrimci hareketinin değişik yanlarıyla ilgili bir dizi broşürün dışında, Fırkanın tüm gazete ve dergilerinin redaksiyonunda aktif bir yer aldım. 1919'da bu "*Kurtuluş*" dergisiydi. 1921'de Marksist "*Aydınlık*" dergisini, 1925'e kadar Sadri Celal ile birlikte yayınladık. 1923'te, komünist gazete "*Vazife*"yi yayınlamaya başladım. 1924'te "*Orak Çekiç*" gazetesini kurdum. (...)

1920'de Tours'da Fransa Komünist Partisi'nin kuruluş kongresine ve 1922'de

-
- 14 Francis de Pressensé (1853-1914), Fransız siyaset adamı ve barışçısı, Dreyfus'ü savunan *Aurore* gazetesini yönettikten sonra İnsan Hakları Lıgası başkan yardımcılığı ve başkanlığını yürüttü. 1905'te Birleşik Sosyalist Parti'nin kuruluşuna katıldı. 1904-1905 yıllarında *La Vie socialiste* [Sosyalist Hayat] dergisini, Nisan 1904'te kurulan *L'Humanité* gazetesinin dış politika bölümünü yönetti. Jaurès ile birlikte kilise ile devletin ayrılması kampanyasını yürüttü. I. Dünya Savaşı öncesinde barışçı faaliyetleri içinde Avrupa Birleşik Devletleri sloganını yükseltti.
- 15 Marcel Sembat (1862-1922), Fransız siyaset adamı, Merkez Devrimci Komite'de (Blanqui yandaşı sosyalist parti), 1897'de Devrimci Sosyalist Parti'de, 1902'de Fransa Sosyalist Partisi'nde ve 1905'te SFIO'da [İşçi Enternasyonal Fransa Seksiyonu] yer aldı. *La petite République* ve *L'Humanité* sosyalist gazetelerinde Jaurès ile birlikte çalıştı. 1893'ten ölümüne kadar Paris sosyalist milletvekili seçildi, 1905'te devlet ile kilisenin ayrılması kanunundan yana oy kullandı. Jaurès'in öldürülmesinin ardından Temmuz 1914'te Jaurès'in ölümünden sonra partinin önde gelen yöneticileri arasında yer aldı. 1914-1916 arasında Bayındırlık Bakanlığı yaptı. Aralık 1920'deki Tours Kongresi'nde III. Enternasyonal'e katılmaya karşı çıktı.

Sofya'da Bulgaristan Komünist Partisi'nin son legal kongresine katıldım. Ayrıca 1922'de Sofya'da Balkan Komünist Federasyonu Konferansı'nda da bulundum. (...)

İlk kez, 1 Mayıs ajitasyon ve gösterilerinin sorumlularından biri olarak İstanbul polisi tarafından tutuklanıp Mayıs 1923'te mahkemeye verildim. Lozan barış anlaşması henüz imzalanmamış olduğu için, vatana ihanetle suçlanıyorduk. Ancak bu anlaşmanın imzalanmasıyla birlikte hükümet tüm siyasi mahkûm ve sanıkları affetmek zorunda kaldı ve bizler serbest bırakıldık.

1925'te hükümet yasakladığı komünist gazeteleri yayınladıkları ve 1 Mayıs 1925 gösterilerini düzenledikleri için tüm bilinen komünist militanları tutukladı ve Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde yargıladı. Belli başlı sanıklardan biriydim. Ancak tevkifattan birkaç gün önce, ülkeden ayrılabilirdim. Mahkeme diğer üç yoldaşla birlikte beni 15 yıl ağır hapse mahkûm etti. 1926'da [1928'de] bu hüküm gözden geçirildi ve mahkûmiyetim 1 yıla indirildi¹⁶.

Şefik Hüsni'nün Komintern¹⁷ Kadrosuna Giriş

Dr. Şefik Hüsni ile ilgili şahsi dosyadaki¹⁸ ilk belge Mart 1926 tarihini taşıyor. Oysa bildiğimiz gibi Dr. Şefik Hüsni, daha 1920'lerin başlarından itibaren Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi ile bağlantılı çalışmalar yürütmüş, 17 Haziran-8 Temmuz 1924'te yapılan Komintern V. Dünya Kongresi'nde Enternasyonal Kontrol Komisyonu üyeliğine seçilmiş, Nisan 1925'ten itibaren yurtdışında bulunmuş ve 1925 yılı sonlarında Moskova'ya gelmiştir. 17 Mart 1926 tarihli ve Vasilyev imzalı KEYK Doğu Şubesi Başkanı antetli kağıtla "İdari İşler Dairesi"ne yazılmış "Ferdî yoldaşın 15/III-26 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 17 Ruble + % 50 maaşla sorumlu görevli olarak Doğu Şubesi kadrosuna alınıp kaydının yapılması rica olunur." yazısı üzerine Dr. Şefik Hüsni'nün 25 Mart 1926 tarihinde imzaladığı ilk matbu Rusça ankette Fransızca verdiği bilgiler şöyle:

Daimi

Kabul:

Geçici

KOMİTERN YÜRÜTME KOMİTESİ KADROLU PERSONEL ANKETİ No.....¹⁹

Sıra No	Sorular	Yanıtlar
1	Soyadı	Ferdî
2	Adı ve baba adı	Bekir, Hüseyin
3	Doğum tarihi (gün, ay, yıl)	18 Nisan 1890
4	20 yaşına kadar nerede kaldınız	Selânik, Paris
5	Parti durumu: Hangi partidesiniz	Komünist Partisi
6	Hangi ülkede ve üye kartı	Türkiye, No. 1
7	Ne zamandan beri partidesiniz	1919
8	Daha önce başka partide oldunuz mu? (hangi parti, ne zaman, nerede)	Hayır
9	Hangi parti görevindeydiniz a) Şubat Devrimi'nden önce b) Şubat-Ekim Devrimleri arasında c) Ekim Devrimi'nden Komintern'e girinceye kadar	Kurucu ve genel sekreter ----- ----- -----
10	Şubat Devrimi'ne nasıl katıldınız?	-----
11	Ekim Devrimi'ne nasıl katıldınız?	-----
12	Şubat Devrimi'nden sonra seçikle herhangi bir göreve geldiniz mi? Hangi göreve ve ne zaman	Hayır
13	Öğrenim durumunuz: Hangi okullarda okudunuz, hangilerini bitirdiniz? a) Genel b) İhtisas	Selânik İdadisi, Paris Tıp Fakültesi Tıp
14	Esas Mesleğiniz	Tıp doktoru
15	Diğer meslek ve ihtisaslarınız	Gazetecilik, iktisat ilmi
16	Milliyetiniz	Türk
17	Hangi devletin vatandaşısınız	Türkiye
18	Yurtdışında bulundunuz mu? Nerede ve ne zaman?	Fransa'da 1905-1912 yılları arasında

* Doğum tarihiyle ilgili giriş bölümündeki dipnota bakınız.

- 17 Komünist Enternasyonal'in kongreleri ve başlıca yönetim organları hakkında geniş özet bilgi için Ek 1'e bakınız.
18 RGASPI (Rusya Devlet Sosyal Siyasi Tarih Arşivi) f. 495, op.266, d. 38. Şahsi dosyadaki belgelerin büyük bölümü Rusça, bir bölümü Fransızcadır.
19 Bu belgenin soru bölümleri matbu Rusça, cevap bölümleri el yazısı Fransızcadır.

28 Dr. Şefik Hüsnü Deymer Yaşam öyküsü, Vazife yazıları

19	Hangi devletleri ne kadar tanıyorsunuz	İngiltere, Almanya, Belçika, Polonya, Yunanistan, Sırbistan, Avusturya. Bunlardan Almanya, Polonya ve Yunanistan'ı daha iyi tanıyorum.
20	Hangi dilleri hangi düzeyde konuşma ve okuma-yazmayı biliyorsunuz?	Türkçe ve Fransızca çok iyi konuşuyor ve okuyup-yazıyorum. Az Almanca konuşuyor ve okuyup-yazıyorum. Az Lehçe konuşuyorum. Arapça söküyorum.
21	Devrim'den önce hangi sosyal tabakaya mensupunuz?	Orta toprak burjuvazisi
22	Gayrimenkûlünüz var mı? Ne kadar, nerede, ne zaman edindiniz?	Hayır
23	Ebeveynlerinizin mesleği	Babam avukattı
24	Kaç yaşından beri kendi emeğinizle geçiniyorsunuz	24 yaşından beri
25	Hangi işlerde çalıştınız? Hangi görevlerde bulundunuz? Neyle geçindiniz? a) Şubat Devrimi'ne kadar b) Şubat-Ekim Devrimleri arasında c) Ekim Devrimi'nden Komintern'e girinceye kadar	Doktorluk yaptım. Dünya Savaşı sırasında bir askeri hastanede servis şefliği yaptım. 15-29 Türk Lirası veya yaklaşık 250 Ruble ----- İstanbul'da hekimlik yaptım.
26	Son görev yeriniz neresiydi ve neden bıraktınız	Görevim yoktu
27	Komintern'e ne zaman girdiniz	1925 Kasımı
28	Kimin tavsiyesiyle	Partimin yetkili temsilcisiyim
29	Bir yerde çalışıyor musunuz? (Nerede, hangi görevde)	Hayır
30	Komintern'e girmeden önce hangi sendikadaydınız	Hiçbir
31	Siyasi mahkemeye düştünüz mü? (Ne zaman, nerede, niçin, ne ceza aldınız) a) Şubat Devrimi'nden önce b) Şubat-Ekim Devrimleri arasında	İlk defa, Mayıs 1923'te komünist ajitasyon nedeniyle tutuklanıp yargılandım. İkinci defa, komünist bir broşür yazmak ve illegal bir parti kurmak suçlamasıyla kovuşturdum. Ankara İstiklâl Mahkemesi beni 13 Ağustos 1925'te 15 yıl ağır hapse mahkûm etti.
32	RSFSC makamlarınca dava edildiniz mi? (Ne zaman, niçin, mahkûmiyet)	Hayır
33	Parti mahkemesine verildiniz mi? (Ne zaman, niçin, mahkûmiyet)	Hayır
34	Ceza mahkemesine verildiniz mi? (Nerede, ne zaman, niçin, mahkûmiyet)	Hayır
35	Askerlik durumunuz: a) Eski orduda hizmet verdiniz mi? (hangi birlikte, ne süreyle, rütbeniz) b) Askeri öğreniminiz c) Silah türü ç) 1918-1920 Savaşında Beyaz Ordu'da hizmet verdiniz mi? Hangi görevde? d) Kızıl Ordu'da hizmet verdiniz mi? (Ne zaman, nerede, hangi görevde) e) Cepheye bulundunuz mu? (Hangi cepheye, ne süreyle) f) Hangi birlikte ve ne görevle g) Yara aldınız mı? Malûl kaldınız mı? h) Herhangi bir fizikî özrünüz var mı? i) Terhis olduğunuzda Kızıl Ordu'daki göreviniz neydi?	1914-1919 arasında Türk ordusunda hekim yüzbaşı olarak askerlik hizmeti yaptım. ----- Çanakkale Askeri Hastanesinde hekim Hayır ----- Hayır Hayır -----
36	Askerlik hizmeti a) Ne zaman askere alındınız? b) Ne zaman ve kim tarafından terhis edildiniz? Hastalıktan muafiyet aldınız mı? c) Kızıl Ordu'dan hangi terhis veya nakil belgeniz var (numarası, tarihi, veren makam) ç) Askeri durum kaydınız var mı? Hangi askeri komutanlıkta	1914 ----- ----- -----
37	Medeni haliniz	Evlü
38	Aile fertleri, yaşları, çalışanlar, bakmakla yükümlü olduklarınız?	Dört kişiye bakmakla yükümlüyüm: Annem, küçük kız kardeşim, karım ve kızım
39	Akrabalarınızdan KEYK kurumlarında çalışan var mı? (Kim, hangi şubede, hangi görevde)	Yok
40	Ailenizin adresi	Bir kısmı İstanbul'da, bir kısmı benimle birlikte buradadır.
41	Sizin adresiniz ve telefon numaranız	Lüks Oteli No: 373

İşbu Anket'teki bilgilerin doğruluğunu onaylım: B. [Bekir] Ferdi (imza)
25 Mart 1926.

1926 Viyana Konferansı

1925'teki tevkifat ve mahkumiyetin ardından TKP'nin faaliyetlerini toparlamak, yeni bir eylem programı ortaya koymak üzere 1926 Mayıs'ında TKP'nin 1. Konferansı Viyana'da toplanmıştır²⁰. Şefik Hüsni'nün Dış Büro Sekreterliğine ve Komintern nezdinde TKP Temsilciliğine getirildiği bu Konferans'ta Vedat Nedim Tör TKP Genel Sekreterliği görevini üstlenmiştir. Konferansı izleyen süreçte faaliyetlerini Moskova'da sürdüren Şefik Hüsni, ülkede yürütülmekte olan TKP faaliyetine ve özellikle 1926 sonlarında, diğerlerinin yanı sıra Şevket Süreyya Aydemir'in de özgürlüğüne kavuşmasının ardından Merkez Komitesi'nde ortaya çıkan Kemalizme karşı tutum ve teşkilatlanma ilkeleri konusundaki görüşlere olabildiğince karşı çıkmıştır. Kendisiyle birlikte Dış Büro'da üye olan Fahri (Baytar Ali Cevdet) ve yedek üye olan Halim (Hasan Ali Ediz) ile birlikte TKP'deki gelişmeleri olumsuz değerlendiren Şefik Hüsni, Doğu Sekreterliği'nin de bu konuları değerlendirmesinin ardından, Komintern Yürütme Kurulu'na başvurarak ülkeye dönüp TKP yönetimine yerinde müdahale etmeyi talep etmiştir. Olumlu yanıt verilmesi üzerine de 1927 Ağustosunda Moskova'dan ayrılarak İstanbul'a gelmiştir.

Şefik Hüsni'nün Sovyetler Birliği KP Üyeliğine Devir Başvurusu

Dr. Şefik Hüsni'nün kaleminden çıkmış sırasıyla Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne üyelik devri başvurusunu ve biyografisini veriyoruz. B. Ferdi yoldaşın Biyografisi başlığını taşıyan yaşam öyküsünde kendisinden 3. kişi olarak söz etmektedir. Burada ilk kez büyük babasının toprak sahipliğine işaret ettiği gibi, Paris'teki tıp öğrenimiyle ilgili son derece ilginç ve bilmediğimiz ayrıntılar vermektedir. Burada yer alan yaşam öyküleri 1935'te kaleme aldığı otobiyografisinden kimi farklılıklar taşımaktadır.²¹

VKP MK'ne

Sovyetler Birliği KP'ye devir edilmemle ilgili işlemlerin tamamlanması ricasıyla, aşağıda komünist faaliyetimin belli başlı uğraklarıyla ilgili gerekli bilgileri sunuyorum.

1905'te, 16 yaşından itibaren, sosyalizmle ilgilenmeye başladım. 1905-1912 arasında, Paris'te üniversite öğrencisi olarak bulunuyordum ve Fransız proletaryasının devrimci hareketini yakından izledim. Makedonya kökenli ve Türk tebaası olduğumdan, Balkan Savaşı nedeniyle 1912'de Türk ordusunda askere alındım. Daha sonra 1914-1919 arasında Dünya Savaşı sırasında hekim olarak Çanakkale Askeri Hastanesi'nde görev yaptım. Böylece Türk ordusu içindeki genç asker ve subaylar arasında devrimci Marksizm propagandası yapma fırsatına sahip oldum.

1919 başlarında, bir dizi genç aydın ve işçinin katkılarıyla, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası adıyla bir legal siyasi parti kurdum. Aynı tarihlerde, Türkçe ilk devrimci Marksist dergi olan "Kurtuluş" dergisini yayınlamaya başladık. 1920'de, İşçi ve Çiftçi Fırkası içinde, "3. Enternasyonal grubu" adıyla bir illegal grup oluştur-

20 Viyana Konferansı tutanak ve belgeleri için bkz. *TKP 1926 Viyana Konferansı*, Sinan Dervişoğlu, TÜSTAV Yayınları.

21 Bknz. s. 55-58

dum. Bu Türkiye'nin ilk komünist grubu olup, 1922'de K.E. 4. Kongresi kararıyla, TKF, Komünist Enternasyonal seksiyonu adını almıştır²². 1920'den itibaren fiilen yönettiğim fırkanın genel sekreterliğini üstlendim. 1921'de *Aydınlık*'ı (legal komünist yayın), 1923'te *Vazife*'yi (legal siyasi gazete), 1924'te [1925'te] haftalık *Orak-Çekiç* (komünist işçi organı) kurduk.

1923 Mayıs'ında, büyük bir işçi gösterisi düzenlemekten ve devrimci bir bildiri dağıtmaktan haftalarca hapiste kaldım. 1 Mayıs 1925 vesilesiyle bir broşür yayınlanması nedeniyle, Ankara İstiklâl Mahkemesi beni, emekçiler arasında komünist propaganda ve teşkilatlanma faaliyeti yürütmek suçlamasıyla²³ 15 yıl ağır hapse mahkûm etti.

1924'te, KE 5. Kongresi sonunda KE Yürütme Komitesi²⁴ üyesi seçildim. Türkiye'den kaçtığımdan beri, kısmen Moskova'da, kısmen Almanya'da çalıştım. Halihazırda Komintern'de Yakın-Doğu Sekreterliği üyesi ve Enternasyonal Kontrol Komisyonu üyesi olarak çalışıyorum.

VKP'ye en kısa zamanda üye edilme umuduyla, komünist selamlarımı sunarım.

TKP Resmi Temsilcisi
EKK üyesi
B. Ferdi

* * *

B. Ferdi [Bekir Ferdi] yoldaşın Biyografisi

Makedonya kökenli. Türk uyruklu. 1890 doğumlu. Toprak sahibi orta köylü ailesinden gelir. Büyükbabası çiftliğini bizzat işletirdi. Babası hukuk öğrenimi görmüş ve avukatlık mesleğini yürütmüştür; bu arada büyütmeyi başardığı aileden miras kalmış toprakları da yönetmiştir.

Ferdi ilk ve orta öğrenimini Selânik'te yaptı. 1905'te Olgunluk [Bakalorya] İmtihanını başarıyla verdi. Doğa bilimlerine ve matematiğe özel bir yeteneği ken-

22 Komintern 4. Kongresi, Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin kurulması için bir Teşkilat Bürosu oluşturmuş ve Dr. Şefik Hüsnü'yü de bu Büronun Sekreterliğine getirmiştir. Nitekim 1923 başlarında Komintern'e gönderdiği raporlarda Dr. Şefik Hüsnü TKP Teşkilat Bürosu ve İstanbul Komünist Grubu Genel Sekreteri olarak imzalamaktadır. [Bknz. diğerlerinin yanı sıra 12 Nisan 1923 tarihli KEYK'e Rapor, *TÜSTAV Komintern Arşivi Döküm 1*, CD: 25, Klasör: 35_36, Belge no: 385-390 (Fransızca)]

23 Dr. Şefik Hüsnü'nün diğer özgeçmişlerinde vurguladığı ve bildiği gibi bu yargılama Hıyanet-i Vataniye Kanunu çerçevesinde yapılarak mahkûmiyet cezaları verilmiştir. Komünizm propagandası ve örgütlenmesi ile ilgili o tarihlerde cezai yasal düzenleme yoktur.

24 Dr. Şefik Hüsnü V. Kongre'de Yürütme Komitesi'ne değil, Kontrol Komisyonu'na üye seçilmiştir. Nitekim Şahsi Dosyası'nda bu konuyla ilgili aşağıdaki belge yer almaktadır:

KOMÜNİST ENTERNASYONAL
YÜRÜTME KOMİTESİ
İDARİ İŞLER ŞUBESİ
No. 1667

Telgraf için: Enternasyonal, Moskova
Telefon: İdari İşler Şubesi: 5-52-37;
Kitabet: 15-97

Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!
18 Haziran 1926, Moskova.

TASDİKNAME

III. Komünist Enternasyonal İdari İşler Şubesi işbu belgenin hamili **F e r d i** yoldaşın gerçekten Komintern **Enternasyonal Kontrol Komisyonu üyesi** olduğunu tasdik eder.

Geçerlilik süresi: 1 Ağustos 1926
Komintern İdari İşler Müdürü: İmza
Mühür

dini gösteriyordu. Tıp öğrenimi görme konusundaki güçlü arzusu, ona ne pahasına olursa olsun mülkiye kariyeri yaptırmak isteyen babasının kesin muhalefetiyle karşılaştı. İstanbul'a Mekteb-i Mülkiye'ye kayıt yapmak üzere gönderildiyse de, bir miktar para tedarik ederek, gizlice Paris'e kaçtı. Uzun zaman maddi güçlüklerle baş etmek zorunda kaldı; babası bu oldubittiyi kabul etmek istemedi ve ona en küçük bir maddi yardımda bulunmadı.

Fizik Kimya Biyoloji sertifikasını Sorbonne'dan aldıktan sonra, 1906'da Paris Tıp Fakültesi'ne kabul edildi. Öğrenimini en kısa sürede tamamladı ve 1912'de "pekiyi" derece ile Paris Üniversitesi'nden hekim olarak mezun oldu; mezuniyet tezi "omurilik sıkışmaları", Haziran 1912'de Paris'te yayımlanan 200 sayfalık bir kitaba dâhil edildi.

Üniversitedeki ilk yıllarından itibaren sosyalizm sorunlarıyla ve hareketleriyle canlı bir biçimde ilgilendi. 1906'dan itibaren Birleşik Sosyalist Parti'nin faaliyetini ve Sosyalist Enternasyonal'in yapılan kongrelerini yakından takip etti. Jean Jaurès hayranlarından biriydi. Fransa'da kaldığı dönemde, İngiltere, Belçika, Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya vb. gibi belli başlı Avrupa kentlerini ziyaret etmek için değişik fırsatlardan yararlandı.

Eylül 1912'de Türkiye'ye dönüşünde, daha yerleşmeden Balkan ve Dünya savaşlarının hengâmesi içine sürüklendi. Önce Kızılay, ardından milli savunma tarafından askere alınarak 5 yıl boyunca ordu hizmeti yapmak zorunda kaldı. Dünya Savaşı yıllarında Çanakkale'de kaldı ve 1918 Mütarekesi'ne kadar Merkez Askeri Hastane İç Hastalıkları Servisi'ni yönetti. Tabi olduğu istisnai koşullar, sistemli bir siyasi faaliyet yürütmesine engel oldu. Sadece görüştüğü asker ve subaylara devrimci fikirlerinin ve sosyalist öğretilerin propagandasını yaptı.

Terhis olduktan sonra, 1919 başlarında, kararlı bir biçimde devrimci bir proletarya partisinin teşkilatlanması çalışmasına girişti. Almanya'daki devrimci olaylara karışmış bir dizi aydın ve işçiyle işbirliği halinde, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın temellerini attı ve, Türkçe ilk Marksist organ olan "*Kurtuluş*" dergisinin yayınına başladı.

1920'de, illegaliteye geçmek zorunda bırakılmış bu partinin içinde enternasyonal grubunu kurdu ve daha 2. Dünya Kongresi'nden önce K.E. Yürütme'siyle bağlantıya girdi. Haziran 1921'de komünist *Aydınlık* dergisini başlattı ve Mart 1925'e kadar yönetti. 3. Enternasyonal grubunun ve daha sonra TKF'nin tüm konferans ve kongrelerinde hep sorumlu genel sekreterlik yetkisini aldı.

1923'te, 1 Mayıs ile ilgili gizli bir bildiri yayınladığı ve gösterileri düzenlediği için bir dizi komünist militanla birlikte tutuklandı ve vatana ihanet suçlamasıyla yargılandı.

Hapishaneden çıktığında, aynı yıl, TKF adına "*Vazife*" adlı bir siyasi organ kurdu. Bu organ kapatılınca 1924'te [1925] "*Orak-Çekiç*" adlı başka bir organ çıkardı.

Mayıs 1925'te, yurtdışındayken, ajitasyonu ve broşür ve makaleleri nedeniyle yeniden kovuşturmaya uğradı ve Ankara İstiklâl Mahkemesi tarafından 15 yıl ağır hapse mahkûm edildi. 1925'ten beri TKF'yi K.E. Yürütmesinde temsil etmekte ve K.E. yayınlarının redaksiyonuna katkıda bulunmaktadır.

Dr. Şefik Hüsnü Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) üyeliğine kabulü ertesinde Eylül 1926'da Merkez Komitesi'ne aşağıdaki bilgi notunu göndermiştir.

RKP(b) MK'NE

Üyeliğimin RKP(b) saflarına devri dolayısıyla komünist partisindeki çalışmalarım hakkında kısaca bilgi veriyorum. 1905 yılından itibaren, daha 16 yaşındayken sosyalizmle ilgilenmeye başladım. 1905 ile 1912 yılları arasında, Paris'te öğreniyken Fransız proletaryasının devrimci hareketini yakından izledim.

1890 Makedonya doğumluyum (milliyetim Türk) ve Türk tebaasında olduğum için 1912 yılında, Balkan Savaşı sırasında Türk ordusuna alındım. Daha sonra, 1914'ten 1919 yılına kadar dünya savaşı sırasında Çanakkale'de bir askeri hastanede doktorluk yaptım. Böylece, asker ve subaylar arasında devrimci Marksizm propagandası yapma fırsatı buldum.

1919 yılının başlarında birkaç genç işçi ve aydın ile birlikte Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Partisi adıyla (legal) bir parti kurdum. Aynı zamanda biz Türkiye'deki ilk Marksist gazete olan *Kurtuluş* gazetesini çıkarmaya başladık. 1920'de ben İşçi ve Köylü Partisi içinde III. Enternasyonal Grubu adıyla bir grup kurdum. Bu, Türkiye'nin ilk komünist teşkilâtıydı ve 1922 yılında KEYK IV. Kongresi'nde alınan bir kararla Komünist Enternasyonalin seksiyonu olarak adı Türkiye Komünist Partisi şeklinde değiştirildi.

1920'den sonra benim yönetimimde çalışan partinin Genel Sekreterlik görevini yapmaktaydım. 1921 yılında biz *Aydınlık* dergisini (legal komünist organ), 1923'te *Vazife* dergisini (legal politik dergi), 1924'te [1925] aylık *Orak Çekiç*'i (komünist işçi organı) kurduk.

1923 yılında büyük bir işçi yürüyüşü düzenlemek ve devrimci bildiri dağıtmaktan birkaç hafta hapiste tutuldum.

1925 1 Mayıs'ı eşiğinde broşür çıkarma, komünizm propagandası ve komünist partisi kurma sebebiyle Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldım.

1924 yılında, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesinin [Komintern'in] 5ci Kongresinde Enternasyonal Kontrol Komisyonu'na (EKK) üye seçildim.

Komünist selamlarımı sunarım.

Türkiye Komünist Partisi Resmî Temsilcisi

KEYK Enternasyonal Kontrol Komisyonu üyesi

(Ferdî).

16 Eylül 1926.

Şefik Hüsnü'nün SBKP üyeliğine 22 Mayıs 1954'te son verilmiştir²⁵.

SBKP MK Sekreterliği 22 Mayıs 1954 tarihinde şu kararı almıştır: 1937 yılında Türkiye'ye giden 1218291 Nolu parti biletli 1926'dan SBKP üyesi 1890 doğumlu Türk FERDİ Bekir Hüseyinoviç Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nden çıkmış sayılmalıdır.

Şefik Hüsni Yeniden Türkiye’de

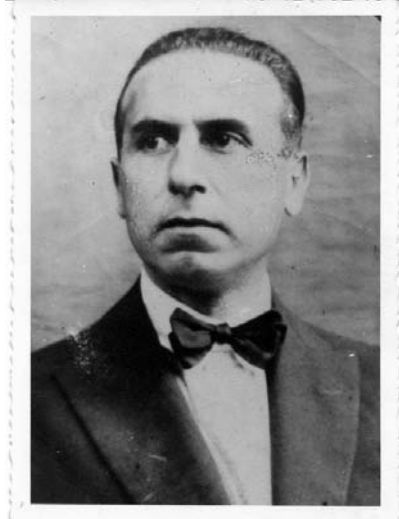
Ağustos 1927’de Moskova’dan ayrılarak İstanbul’a gelen Şefik Hüsni²⁶, bir yandan mevcut Merkez Komitesi ile görüşmeler yapıp eleştirilerini yöneltirken, öte yandan KUTV’da öğrenim görerek Türkiye’ye kadro olarak gönderilmiş ve mevcut Merkez Komitesi ile uyumlu çalışmalar yürütemeyen başta İsmail (İ. Bilen) ve Aziz (Hüsamettin Özdoğu) ile paralel bir yapı oluşturmuş ve TKP adına bildiri yayınlamak da içinde bir dizi faaliyete girişmiştir²⁷. Moskova’da kalan Fahri ve Halim ile düzenli haberleşen Dr. Şefik Hüsni, Viyana Konferansı’nda seçilmiş Merkez Komitesi’ni dağıtmak, onların Temmuz 1927’de yurt dışında bir konferans toplayarak almış olduğu Komintern ile görüşme kararının fiilen uygulanmasını engellemek için yoğun bir çaba içine girmiştir. Mevcut Merkez Komitesi’nin bilgisi dışında yayınlanan bildirimler çerçevesinde Eylül 1927’de TKP’ye dönük yapılan tevkifatın Vedat Nedim Tör’e ulaşmasının ve onun da bu durum üzerine polise başvurarak bildiklerini aktarmasının ardından Ekim 1927 sonlarında Şefik Hüsni’nün ve Merkez Komitesi üyelerinin de içinde bulunduğu büyük bir tutuklama yapılmış ve 1928 TKP Davası açılmıştır²⁸.

Bu davada 4-6 ay hapse mahkûm edilen Şefik Hüsni, 1925 yılındaki 15 yıl ağır hapis mahkûmiyetinin de 1 yıl hapis cezası olarak değerlendirilmesi nedeniyle toplam 1,5 yıl ceza almıştır. İstanbul’da TKP faaliyetlerini cezaevinden yönetmeye devam ettiği gerekçesiyle Yozgat cezaevine sürülen Şefik Hüsni, 17 Nisan 1929’da tahliye olduktan bir süre sonra yeniden yurtdışına çıkararak Moskova’daki görevine dönmüştür.

Büyük resim: Önde soldan 2. Şevket Süreyya,
3. Hamdi Şamilov

Alttaki resim: Önde ortada Dr. Hikmet Kıvılcımlı
Altta yuvarlak resim: Dr. Şefik Hüsni ve Salih Hacıoğlu

Şefik Hüsni – 1929
[Rasih Nuri İleri Arşivi’nden]

26 Şefik Hüsni’nün Moskova’dan ayrılmasının ardından 3 Kasım 1927 tarihli RKP(b) MK Politbüro Oturumu 133 Nolu Tutanağında, Ferdi yoldaş hakkında Buharin yoldaşın Ferdi’nin KEYK aparatında çalışması önerisinin kabul edildiği belirtilmektedir. *RKP(b) ve VKP(b) Politbürosu ve Komintern, 1919-1943 Belgeleri, Moskova, ROSSPEN (Rusya Politik Ansiklopedisi), 2004.*

27 Bu döneme ilişkin ayrıntılar için bkzn. *TKP 1926 Viyana Konferansı*, Sinan Dervişoğlu, TÜSTAV Yayınları ve *1926-27 TKP MK Toplantı Tutanaqları Büyük Kırılma*, Sinan Dervişoğlu, TÜSTAV Yayınları. Ayrıca bkzn. EK1 Komünist Enternasyonal’in Kongreleri ve Başlıca Yönetim Organları.

28 Bu dava ile ilgili ayrıntılar için bkzn. *1928 TKP Davası*, Emel Seyhan Atasoy, Sosyal Tarih Yayınları.

Aşağıda göreceğimiz üzere, bundan sonra Şefik Hüsni 1930-1933 arasında Batı Avrupa’da görev yapmıştır.

Şefik Hüsni Komintern Kontrol Komisyonu’nda soruşturuluyor

1928’de Komünist Enternasyonal VI. Dünya Kongresi’nde, Şefik Hüsni, yokluğunda, Yürütme Kurulu üyeliğine seçilmiştir.

Şefik Hüsni’nün KEYK üyesi kimliği, 22 Eylül 1928
[RGASPI fond 495, op. 266, d. 38]

1930-1933 yıllarında Almanya’da Berlin’deki WEB²⁹’de ve Anti-Emperyalist Liga’da Georgi Dimitrov’un başkanlığı altında görev yapan Dr. Şefik Hüsni³⁰ bu dönemde³¹

29 WEB’in [Batı Avrupa Bürosu] kurulması, KEYK’in IX. genişletilmiş plenumunda, 2 Şubat 1928’de kararlaştırılıyor. Plenum bu kararıyla, KEYK ile Komintern’in Batı Avrupa seksiyonları arasında daha sıkı bağ kurmak amacıyla, KEYK Prezidyumuna KEYK Batı Avrupa Bürosu açma görevini veriyor. Baştan KEYK Politik Sekreterliği bu büroya O. Kuusinen, D. Manuilski ve Erkoli’yi [Togliatti] alıyor. 21 Eylül 1928’de Politik Sekreterlik Batı Avrupa Bürosu üyeliğine Manuilski, J. Ember-Dro ve O. Kuusinen, aday üyeliğine Sokolik ve R. Palm Datt’ı öneriyor. Mart 1929 sonunda G. Dimitrov da BAB’na dahil ediliyor.

BAB’ın temel işlevi KEYK ile Almanya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Yunanistan... ve Türkiye komünist partileri arasında bağları temin etmek. 1 Kasım 1928’de KEYK Prezidyumu adı geçen partilerin MK’lerine mektup gönderiyor, kararın gerekçelerini ve büronun görev ve haklarını bildiriyor. 1930 başında BAB’ın yetkileri genişletiliyor. BAB Şubat 1933’e kadar Berlin’de bulunuyor. *Komintern’in Örgütsel Yapısı adlı kitaptan özellenmiştir.*

30 Şefik Hüsni’ye bu görevlendirme Madyar tarafından 30 Ağustos 1930 tarihli mektupta şöyle bildiriliyor: “(...) Politik komisyonun artık almış olduğu karara göre, Siz Liga’da çalışacak ve WEB işlerine alınacaksınız. Orada Siz daha az tevazu gösterip, daha aktif olmalısınız. (...)”

31 Dr. Şefik Hüsni’nün şahsi dosyasında kendisiyle ilgili Filistin, Suriye ve Mısır için KEYK temsilcisi olarak görevlendirme önerisi yer almaktadır.

GİZLİ

POLİTİK KOMİSYON’A

Doğu Sekreterliği FERDI yoldaşın Filistin, Suriye ve Mısır için KEYK temsilcisi sıfatıyla tayinini rica eder.

16.VII.1931

/L. Madyar/

Bu konudan haberi olan Şefik Hüsni’nün Komintern’e gönderdiği mektup ise TÜSTAV Komintern Arşivi’nde yer almaktadır.

26.VII.931

K.E. Doğu Sekreterliği’ne

Kuusinen ve Madyar yoldaşlara

Değerli Yoldaşlar,

Birkaç gün önce Resumowa yoldaş ile bir görüşme yaptım. Kuusinen yoldaş adına bana, beni KEYK’i Arap ülkeleri nezdinde temsil etme görevi vermeyi düşündüğünüzü ilettili. Bu konuda düşündüklerimi size yazmadan önce, Madyar yoldaşın bu sorunun daha somut ve daha kesin biçimde ortaya konduğu mektubunu aldım. Görüyorum ki bu kararı verilmiş bir şey.

Şahsen bu görevi üstlenmeye hazırdım. Ne var ki siyasi bakımdan bana ciddi mahzurları var gibi göründü. Bu sebeple, kesin bir karar alınmadan önce sizinle esasa yönelik bir görüş alış-verişinde

Komünist Enternasyonal Kontrol Komisyonu'nun 53/559 iş numaralı dosyasıyla 15 Ocak 1932 ile 10 Mart 1932 arasında soruşturuluyor. Soruşturmanın konusu oluşturan olay, 1932 TKP Konferansı ertesinde yaşanmış olan ve Komintern Temsilcisi Grete'nin (Margarete/Grete Wilda³²) de aralarında bulunduğu büyük tevkifatla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu ilk soruşturmadan yıllarca sonra, TKP'nin desantralizasyon kararının uygulanması sürecinde Dr. Şefik Hüsnü Komintern Kadro Komisyonu tarafından yeniden değerlendirmeye alındığında, Reichtag yangını dolayısıyla Almanya'da 1933'te tutuklanması da aşağıda göreceğimiz gibi soruşturulmuştur.

Türkiye
"24"

GİZLİ.

POLİTİK KOMİSYONA.

Türkiye Komünist Partisi MK Temsilcisi Ferdi yoldaş evinde ve Anti-Emperyalist Liga'nın mekânlarında yapılan aramalarda Türkiye'de birkaç kişiyi açığa çıkarabilecek birçok mektup ve adrese el konulduğunu bildirmiştir. Kendisi söz konusu kişileri uyarmak için önlem almış; mektup ve adresler Prusya polisi vasıtasıyla Türk polisinin eline geçebilir.

Ferdi yoldaşın evinde belge ve adresler bulundurmamak suretiyle en basit gizlilik kurallarını kabaca ihlal ettiğini dikkate alan Doğu Sekreterliği Ferdi yoldaşın dosyasını gizlilik kurallarını kabaca ihlal yüzünden Enternasyonal Kontrol Komisyonu'na verilmesini önerir.

---

bulunmayı gerekli gördüm. Bugün her şeyden önce şunu söylemeliyim ki, ben, bu görev için, en küçük bir ihtirazı kayıt olmaksızın KEYK'nin emrine amadeyim. Yine de bu girişimin uygun olup olmadığıyla ilgili beni kaygılandıran düşüncelerimi size sunmayı ödev biliyorum.

1. Türkiye'nin en aktif gerici monarşistlerinin çoğu Suriye'de ve Filistin'de yaşamaktadır. Teşkilâtlarının genelkurmayı Suriye'dedir. Hareketleri ve saldırgan tutumları, Kemalistler için sürekli bir tedirginlik konusu oluşturmaktadır ve bu çevrelerde olup bitenleri büyük bir dikkatle izlemektedirler. Kurdukları tezgâhları zamanında boşa çıkartmak amacıyla, Ankara hükûmeti bu ülkelerde siyasi polisin gizli bir kolunu hazır bulundurmaktadır. Kemalistlerin ajanları vasıtasıyla anında haberi olmadan ve gerici teşkilatlarla bir takım entrikalara girişmekten anında suçlanmadan tek bir Türk siyaset adamı bu ülkelerde kalamaz.

Bu duruma daha da dikkatimizi gerektiren şey, bir süredir Kemalist yetkililerin ve Halk Partisi'nin komünistlerin kitleler gözündeki itibarını düşürmek için komünistleri gericiliğin oyununa gelmek ve gericiliğin müttefiki olarak davranmak ile suçlama taktiğini benimsemiş olmalarıdır. (...)

2. Bu birinci sorunla yakından bağlantılı bir biçimde yine son derece önemli bir ikinci sorun kendini ortaya koymaktadır. Arabistan'da kaldığım dönemde, Türkiye'deki dostlarımızla ilişkilerim hemen hemen tamamiyle kopacaktır. Oradaki hareketimizden ve olaylardan neredeyse tümüyle tecrit olacağız. (...)

Özellikle genç işçi yoldaşlarımızın TKP'yi yönetme ve ona yeni bir yönelim verme görevini üstlendikleri bir uğrakta, karşılaştıkları güçlükleri aşmaları konusunda sürekli olarak onlara yardıma her zamankinden çok daha fazla muhtaçlar. Avrupa'yı terk etmem gerekirse, bir takviyeciyi göndermenin yanı sıra onlara siyasi ve ideolojik açıdan her an destek vermek üzere bir takım tedbirler almak gerekir.

3. Araplarda Türklere karşı mevcut güven eksikliği ve antipati de belli bir olumsuzluk oluşturmaktadır. Ama bunun üzerinde durmaya gerek yok. (...)

4. Dergiye gelince, gerekirse onun yayınına birkaç ay erteleriz. (...)

Sizden konuyu bir kez daha bu görüşler çerçevesinde incelemenizi ve kesin kararınızı bize bildirmenizi diliyorum. Kanaatime göre, gitmemde bir sakınca görmezseniz, görev sürem 3 ayı aşmaması gerekir. (...)

32 Margarete Wilde (Berlin 1904 -Karaganda 1943), Grete Wilde ve Erna Martens olarak anılır. 1921'de Alman KP üyesi, 1922-1925 arası Fisher-Maslow fraksiyonu üyesi, 1927-1930 arası Komünist Gençlik Yöneticisi, Moskova'da Lenin Yüksek Parti Okulu'nda okudu. 1932'de İstanbul'da tutuklandı ve 1934'te özgürlüğüne kavuştu. Reşat Fuat Baraner'in eşidir. 19 Temmuz 1935'te ortak oğulları doğdu. 1934'ten sonra Brückmann ile kadro şubesinde çalıştı. Ekim 1938'de tutuklandı, 8 yıl hapse mahkûm oldu. [*Histoire de l'Internationale Communiste 1919-1943, Pierre Broué, Paris 1997, s. 1104*]